

سخنرانی جناب آقای دکتر سید محمد حسین عادل

ریاست کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

و رئیس هیات امناء موسسه بانکداری ایران

بسم الله الرحمن الرحيم

با درود فراوان به روان پاک رهبر کبیر انقلاب اسلامی و با احترام به مقام معظم رهبری، ابتداء هفته بانکداری اسلامی و یا هفته بانکداری را به همکاران ارجمندم تبریک عرض می‌کنم. البته چون بانکداری رایج در کشور ما بانکداری اسلامی است، ضمن تاکید بر بانکداری اسلامی، هفته بانکداری را از هفته بانکداری اسلامی جدا نمی‌کنیم، چرا که بانکداری اسلامی را از بقیه کارهایی که در بانک انجام می‌دهیم جدا نمی‌دانیم. بهر حال ضمن تبریک مجدد هفته بانکداری اسلامی به همکاران عزیز، امیدوارم امسال نیز همانند سال گذشته و بیش از سال گذشته، سال پربرکتی برای طرحهای جدید بانکی و پولی باشد و امیدوارم که این سمینار هم بتواند نکات و مطالب گوناگونی را در ارتباط با مسایل مختلف بانکی امروز ما مورد توجه و بحث قرار دهد و احیاناً هسته اولیه‌ای برای راهگشایی و حل مسایل

بانکی تشکیل دهد. از این فرصت مغتنم برای طرح دو نکته مهم استفاده می‌کنم:

اولاً تصویری از شکل‌گیری سیاستهای پولی و بانکی در خلال یک سال گذشته را حضور شرکت کنندگان محترم در سمینار ارائه دهم و حضار گرامی را با اهم اتفاقات، تحولات و سیاستهایی که در خلال یک ساله گذشته انجام پذیرفته است آشنا سازم که با این توجه، ببینید کلاً مسیر بانکداری ما به چه سمتی می‌رود و بدین گونه، به نیازمندیهای جامعه امروز ما از نظر پولی و بانکی پی ببرید. ثانیاً، موضوعی را می‌خواهم مطرح کنم که بیشتر به عنوان سوال است تا به عنوان جواب، و انشأالله بتوانیم در این زمینه امسال کار کنیم و به نتیجه برسیم. در بخش اول، ما به لحاظ وظایفی که بر عهده داریم هم به عنوان تنظیم‌کننده سیاستهای پولی و هم به عنوان تنظیم‌کننده سیاستهای ارزی و هم به عنوان مسئول در ارتباط با نحوه اداره بانکها سیاستهایی را تنظیم و اجراء کردیم که مهمترین آنها در خلال سال گذشته دو مورد بوده است: یکی آغاز استفاده از ابزارهای اعتباری و دیگری سیاست جدید پولی.

از جمله مسایل مهم سیستم بانکی امروز - که البته فعلاً در حد بسیار نازلی قرار دارد این است که مردم به جای استفاده از مبادله اسکناس، که به دلیل افزایش حجم معاملات در کشورمان با مشکلات بسیار زیاد مواجه است و تقریباً استفاده از این طریق را غیرممکن ساخته است، به لحاظ سرعت و دقتی که در کار ابزارهای اعتباری وجود دارد از این ابزارها استفاده کنند. ابزارهایی که هم اکنون بانک‌های سپه، صادرات و ملت به صورت چکهای مسافرتی، کارتهای اعتباری و

چکهای اعتباری ارائه داده‌اند. به هر حال، برای اینکه ما راه حلی برای مبادله اسکناسها و گونی‌های مختلف اسکناس بین معامله کنندگان پیدا کنیم مجبور شدیم که این کار را انجام دهیم و این راه و کاریست که بسیاری از کشورهای دیگر از آن استفاده می‌کنند که در این صورت لزومی به مبادله حجم زیاد اسکناس نیست. با یک برگ، یک مرتبه، صدها میلیون ریال قابل نقل و انتقال است و اعتماد مردم به آن برگهای اعتباری می‌تواند رهگشای این مساله باشد. برای ما واقعاً معضلی بود، که هنوز هم هست، که مردم وقتی می‌خواهند یک حجم معامله بالائی را انجام دهند، وارد یک بانک می‌شوند، از آنجا اسکناس بسیار زیاد می‌خواهند، به فرض که بانک داشته باشد، در انتقال آن حجم اسکناس به نقطه دیگری از کشور، مشکلات زیادی خواهند داشت. فرض کنید در شهری مثل بندرعباس، یکی از شهرهایی که در آن معاملات زیادی انجام می‌شود و دارای بازار بسیار بزرگی است، کسانی که می‌خواهند خرید کنند ناگزیرند با گونیهای مختلف اسکناس در وانت از تهران عازم آن شهر شوند و گونیهای اسکناس را تحویل فروشندگان دهند و بعد آن فروشندگان گونیهای اسکناس را به بانکها تحویل دهند و سپس بانکها از طریق حمل و نقل هوایی گونیهای اسکناس را دوباره بیاورند به تهران. اساساً در یک تصویر کلی، این مساله در کشور ما به صورت مبتدلی درآمده است و مردم هم به همین دلیل وقتی که به بانک مراجعه می‌کنند گاهی اوقات می‌بینند که احتمال اینکه نتوانند چک خود را به موقع تبدیل به وجه نقد کنند بسیار زیاد است: موجود نبودن وجه مورد

نیاز در بانک، شمارش وجوه، انتظار طولانی مردم و تضييع وقت مشتریان بانکها.... رفع این مشکل به چند کار نیاز داشت، که ما از سال گذشته شروع کردیم: یکی استفاده از همین ابزارها، امید است که بانکها در این مورد جدی باشند و هر بانک ابزارهای مربوط به خود را تهیه کند و ارائه دهد. دوم این که ما به این برگها اعتبار و آن سندیت قانونی را بدهیم، یعنی اگر یکی چکی کشید جعل کرد یا به هر حال بی محل بود یا مساله‌ای داشت ما بتوانیم پشتوانه قانونی کافی داشته باشیم تا مردم به آن اعتماد کنند. با توجه به اینکه ابزارهای اعتباری ابزارهای نقدی هستند، اگر کسی برگی را بگذارد جلوی فروشنده‌ای، آن فروشنده آن را قبول بکند قطع نظر از اینکه آن صاحب حساب پول دارد یا نه، آن چک قابل نقد باشد. اما به هر حال خود چک هم به عنوان یک ابزار اعتباری، نیاز به یکسری کارهای حقوقی داشت که ما اینکار را از دو سال پیش آغاز کردیم که بتوانیم در سایر مراجع قانونی و مراجع قضایی به آن اعتبار دهیم که تا حدودی انجام شده است. در این زمینه بخش حقوقی بانک مرکزی فعالیت بسیار خوبی داشته است یعنی در تشکیل دادگاههای خاص برای چک. بانکها هم قرار شده است به کسانی که به کار جعل این نوع چکها می‌پردازند توجه کنند و از صدور چکهای بی محل جلوگیری کنند. شعار ما در بانک این باید باشد که روزی به همه درخواست کنندگان چک بدهیم، اینطور نباشد که چک فقط در اختیار کسانی قرار گیرد که سه نفر کاسب یا دو نفر کاسب را بیاورند و بگویند امضاء بکن، یعنی بحث این است که همه بتوانند دسته چک داشته باشند ولی همه نتوانند از آن دسته چک‌شان

استفاده غیرمشروع و یا نامشروع بکنند و بدون اینکه پول داشته باشند بتوانند چک بکشند. کار سوم یک کار فرهنگی است امیدوارم که بانکها اینکار را شدت بخشند، یعنی همه مردم مخاطبشان باشند و این مردم و فروشندگان را نیز دربر گیرد. یعنی مردم اگر چک اعتباری و ابزار اعتباری را از شما بگیرند و ببرند در مغازه‌ای خرید کنند و بدهند، آن مغازه قبول نمی‌کند. بانکها باید کاری کنند که آن مغازه‌داران، آن فروشنده‌ها این ابزار، را قبول کنند و این نیاز به کار فرهنگی دارد. به هر حال این کار مهمی بود که مادر سال گذشته انجام دادیم. البته تازه آغاز راه است و ما راه بسیار طولانی داریم که بخش دوم صحبت من نیز بیشتر در همین مقوله است.

کار دیگر همین سیاست جدید پولی است، یعنی برداشتن سهمیه‌های پولی. می‌دانید که تا سال گذشته ما سقف اعتباری را برای هر بانکی مشخص می‌کردیم یعنی می‌گفتیم که بانکها در سال کلاً چقدر باید اعتبار تزریق کنند. بعد آن مقدار اعتبار را تقسیم می‌کردیم بین بانکها، هر بانکی مقدار مشخصی داشت: یک بانک ۲۰۰ میلیارد، یک بانک ۱۵۰، یک بانک ۱۸۰. امسال بر اساس سیاستهای پولی هر بانکی می‌تواند به هر میزانی که پس‌انداز جمع می‌کند بعد از کسر الزامات قانونیش همه آن را در جهت رفع نیازمندیهای سرمایه‌ای سایر بخشها به عنوان تسهیلات به آنها بدهد. مفهوم آن این است که بانکها اگر بخواهند سرمایه کافی برای بخشهای مختلف داشته باشند و تزریق کنند، مجبورند از خود جامعه جمع کنند و آن را در اختیار متقاضیان قرار دهند و این سیاست، تورم‌زایی تزریق پول را کاهش می‌دهد. یعنی

اگر که بانکها یک طرفه باشد، منابع زیادی داشته باشند و فقط بخواهند اعتبار بدهند و از این طرف جمع نکنند، از خود جامعه نگیرند و به خود جامعه تزریق نکنند آن وقت تورم‌زایی آن بیشتر می‌شود. ولی در این حالت چون از یک طرف پول جمع می‌کنند و از طرف دیگر آن پول را به متقاضیان می‌دهند حالت تورم‌زایی پول کمتر می‌شود و به صورتی درمی‌آید که بانک پاسخگوی نیازمندیهای متقاضیان باشد، چرا که هر روز متقاضیان می‌آیند و می‌گویند وام می‌خواهیم و پول می‌خواهیم. لذا، بانک اگر جواب منفی بدهد بانک نیست، بانکی که پول نداشته باشد اسمش را بانک نمی‌گذارند. اگر پول ندهد سودآور هم نیست، یعنی سودآوریش پائین می‌آید، اگر بخواهد به متقاضیان پاسخ مثبت دهد باید پول فراهم آورد، یعنی اینکه از یک طرف سریع جمع کند و سریع هم وام بدهد. این با یک گردش خیلی درستی ملازمه دارد، سرعت این گردش باعث می‌شود که بانک به عنوان واقعاً یک صندوق و مرکزی برای گردش پول در جامعه درآید، یعنی بانک در عین حال که به عنوان تأمین کننده سرمایه بخشها ایفاء وظیفه می‌کند، در عین حال، بتواند پس‌اندازهای مردم را هم جمع کند و این سیاست جدیدی است که ما در کشورمان بعد از سالهای سال در حال پیاده کردن هستیم. البته ارزیابی این سیاست در کوتاه‌مدت مشکل است ولی تجربه، در این زمینه تاکنون رضایتبخش بوده است و امیدواریم بانکها بتوانند این وظیفه مهم خودشان را در جمع‌آوری پول از مردم به خوبی انجام دهند، تحقق این منظور البته با اقداماتی ملازمه دارد که بحث آنها در این فرصت کوتاه امکان‌پذیر نیست. از جمله کارهایی که در خلال

سال گذشته صورت گرفت، تجدید نظر در نرخ سود سپرده‌ها و نرخ سود تسهیلات اعطائی است. سال گذشته، ما تقریباً در مرداد ماه نرخ سود سپرده‌ها و نرخ سود تسهیلات را تغییر دادیم. خوشحالم به اطلاع شما برسانم که بعد از سالهای سال این تغییرات نتیجه کاملاً مثبتی داشته است. هم در بخش تسهیلات و هم در بخش سپرده‌ها. در بخش سپرده‌ها افزایش نرخ سود سپرده‌ها، موجبات افزایش سپرده‌های بانکی را فراهم آورد. در خلال سال گذشته، سپرده‌های بلندمدت در بانکها بیش از ۳۲ درصد رشد داشت که این افزایش با توجه به حجم سپرده‌ها نسبت به سالهای قبل، رشد بسیار قابل ملاحظه‌ای را نشان می‌دهد یعنی رشد سپرده‌ها در کشور، هر ساله به ۱۵ تا ۲۰ درصد بالغ می‌شود. البته هر قدر جلوتر می‌رویم، با توجه به افزایش حجم پول، ۲۰٪ سال گذشته با ۲۰٪ سال بعد خیلی فرق می‌کند. در سال گذشته کل سپرده‌ها بیش از ۲۵٪ رشد داشت و سپرده‌های بلندمدت همانطور که اشاره شد بیش از ۳۲ درصد. بالا بودن رشد این سپرده‌ها نشان دهنده تأثیر مثبت افزایش نرخ سود سپرده‌هاست، منتهی، در تسهیلات اعطائی هنوز بانکهای ما ارزانترین پول را عرضه می‌کنند و لذا در تسهیلات میزان تقاضا نسبت به عرضه هنوز بسیار فزونی دارد و به همین دلیل تمام مشکلات اداری به اعطای تسهیلات مربوط می‌شود و همان قاعده‌ای که مربوط به کالاها در مورد کوپن و سهمیه‌بندی وجود دارد درست در اینجا نیز مصداق پیدا می‌کند. وقتی شما نرخ کالائی را بسیار پایین‌تر از نرخ تعادلی‌اش تعیین می‌کنید اجباراً باید آنرا توزیع اداری کنید. وقتی توزیع اداری کنید، چون متقاضیان آن زیادند در نتیجه مجبور می‌شوید که آن را به صورت

سه‌میه‌بندی توزیع کنید. حالا به چه شخصی برسد و چگونه برسد، این دیگر بحثی است علی‌حده. در مورد سیستم بانکی هم همینطور، وقتی که پول ارزش پائین‌تر از خودش را داشته باشد چنین وضعیتی را ایجاد می‌کند، مادر ادامه این روند در سال گذشته پلکانی کردن یا مدرج کردن سود تسهیلات مسکن را به مرحله اجرا گذاردیم و این از جمله اقداماتی بود که مبتنی بر تصویب شورای پول و اعتبار بود. یعنی برای مسکن زیر ۷۵ متر سود مورد انتظار را ۱۲ درصد و بالای ۷۵ متر تا ۱۲۰ متر را ۱۴ درصد و بالاتر از ۱۲۰ متر را ۱۶ درصد تعیین کردیم که این کمکی بود به سیاستهای بخش مسکن، یعنی به اصطلاح مقدار سرانه را در حدی بگذارد که در توان ساخت و ساز کشور باشد و مقداری هم از مشکلات مسکن بکاهد. در بخش خدمات، در سال گذشته شعب نمونه آغاز بکار کردند که فعلاً بحث زیادی راجع به این شعب نمونه نمی‌کنم اما آنچه را که امسال ما در هفته بانکداری اعلام می‌کنیم و احتمالاً همین روزها مردم در جریان آن قرار می‌گیرند، آغاز به کار حساب بین بانکهاست. این یک خدمت جدید بانکی است که از امسال شروع می‌شود. حدود سه سال است همکاران ما در سیستم بانکی دارند در این زمینه کار می‌کنند. البته ایده‌اش بیش از پنج، شش سال در سیستم بانکی وجود داشت ولی مطمئن هستم که حدود ۳ سال است که روی آن کار می‌کنند. این حساب بین بانکها به کلیه مشتریان امکان می‌دهد که مبلغی را در یک شعبه بانک در یک ناحیه بسپارند و درخواست کنند که در شعبه بانک دیگر در جای دیگر آن پول پرداخت شود. هم‌اکنون اگر کسی خانه‌اش در این حوالی باشد، اگر

پولی در حساب بانک صادرات داشته باشد و احتمالاً بخواهد بدهی خودش را در نقطه دیگری از شهر از طریق بانک سپه بپردازد اجباراً باید پولش را از بانک صادرات بگیرد و در بانک سپه منطقه مورد نظر خود تودیع کند تا اینکه آن پول در آنجا پرداخت شود. حساب بین بانکی ترتیباتی است که موجب می شود یک شخص بتواند از همان بانک صادرات شعبه محل خودش پول را در بانک صادرات یا بانک سپه مورد نظر خود بپردازد و این یک خدمت جدید است. البته برای انجام اینکار، هماهنگی های لازم بین بانکها صورت پذیرفت و در واقع وقت قابل ملاحظه ای را هم به خود اختصاص داد، در خلال سال گذشته چند ماه نیز روی آن تمرین شد و بدون اینکه آنرا اعلام کنیم قرار شد در این زمینه تجربه کنند و در صورتی که نتیجه مثبت داد اعلام شود. خوشبختانه نتیجه مثبت بود و امروز آن را اعلام می کنیم و انشاءالله از این هفته آغاز به کار می کنیم و امیدواریم این خدمت، خدمت موثری باشد.

در بخش مسایل ارزی، تحولات زیادی داشتیم من فقط تیتراژ آنها را می خوانم و بحثی اینجا نمی کنم چون می خواهم بحثم را به سوال بخش دوم اختصاص دهم. در سال گذشته نرخهای ارز را که بیش از ۱۰ نرخ بود به ۳ نرخ تقلیل دادیم و این کار عمده ای بود: تغییر نرخ ارز صادراتی که به نرخ شناور درآمد و این باعث تحولات بسیار زیادی در صادرات ما شد. تغییر پیمان ارزی و گواهی صدور از جمله مهمترین اتفاقات بود. لغو حد اعتباری برای صادرکنندگان باز امکان زیادی به صادرکنندگان می داد، و نیز تسویه حساب با صادرکنندگان که از

جمله کارهای بزرگی بود که انجام شد. همچنین تخصیص وام ارزی به صادرکنندگان، مجموعه این اقدامات باعث تحرک صادرکنندگان گردید. خوشبختانه در خلال سال گذشته و همچنین در ابتدای آغاز این تحولات در بهمن ماه سال گذشته تاکنون ما شاهد این هستیم که در صادرات ما چیزی به نام قاچاق که به طور کلی صادرات ما را تهدید می نمود و حجم عظیمی از صادرات کشور را به خود تخصیص داده بود، تقریباً در حال انهدام است و در بعضی از کالاها، صادرات قاچاق به صفر رسیده است، مثل فرش و پسته که دو قلم عمده صادرات سنتی ما را تشکیل می دهد.

مهارنوسانات و افزایش نرخ ارز در بازار آزاد از جمله موفقیت های سیاست های ارزی ماست که قبلاً شاخص مهمی بود و اگر ناگهان ۱۰ تومان بالا می رفت تمام مملکت بهم می خورد و جو روانی را تغییر می داد. خوشبختانه علی رغم وجود تورم ۱۷٪ در سال ۶۸، ۹٪ در سال ۶۹، ۱۳٪ در ابتدای سال ۷۰، اگر تمامی اینها را به صورت انباشته حساب کنید می بینیم از خرداد سال ۶۸ که نرخ ارز ۱۳۳ تومان بود تاکنون تغییر چندانی نکرده و این از موفقیت های ما بوده است. زیرا این امر به معنی افزایش ارزش پول ماست. از جمله کارهای مهم دیگری که ما انجام دادیم و امسال همین روزها شما خبرش را شنیدید و امسال شاهد فعالیت آن خواهید بود تأسیس بانک توسعه صادرات است که از جمله کارهای بسیار مهمی است که ما از ابتدای شروع کار در سیستم بانکی در فکر آن بودیم البته تحقق آن راه زیادی را پیموده تا بانک مذکور تشکیل شد و پس از تصویب مجمع عمومی بانکها ما رسماً تأسیس آن

را اعلام کردیم و انشاءالله از هفته بانکداری رسماً آغاز بکار خواهد کرد. هدف عمده این بانک عبارت است از در اختیار گذاشتن تسهیلات اعتباری در اختیار خریداران خارجی، یعنی ما بتوانیم از طریق اعطای اعتبار به خریدار خارجی، صادرکنندگان خودمان را پشتیبانی کنیم تا از این رهگذر صادرات افزایش پیدا کند. کشورهای زیادی وجود دارند که علاقمندند با ما از طریق «بیزانس» وارد معامله شوند اعتباراتی که ما فعلاً در اختیار می‌گذاریم اعتبارات وابسته به خرید کالاهای ایرانی است و این یکی از روشها و وسایل توسعه صادرات ما به شمار می‌رود خصوصاً این امر در مورد صادرات صنعتی ما در سال گذشته به اجراء درآمد.

دیگر اینکه ورود طلا، آزاد شد یعنی جزء سیاستهایی بود که بانک مرکزی اعلام کرد. همچنین صدور مصنوعات طلا هم آزاد شد این باز از جمله کارهای جدیدی بود که انجام گرفت و نیز کار عظیم «فایننس‌ها» و گرفتن اعتبار از کشورهای خارجی. درست است که ما در کشورمان همیشه اعتبار خارجی دریافت می‌کرده‌ایم لکن در طول سالهای مختلف همیشه اعتبارات کوتاه‌مدت دریافت می‌شده است، شاید در ۱۰ سال گذشته هم میلیاردها دلار اعتبارات کوتاه‌مدت دریافت کرده‌ایم ولی این اعتبارات کوتاه‌مدت هم دریافت و هم پرداختش ساده است البته دریافتش خیلی ساده است پرداختش هم تقریباً با توجه به سیاستهای موازنه‌ای شدیدی که در تراز پرداختهایمان دنبال می‌کنیم آن هم بدون اشکال صورت می‌گیرد، اما وارد شدن سیستم بانکی به حجم عظیم قراردادهای بلندمدت اعتباری، این یک کار بزرگی است که ما شروع کردیم. شما حساب کنید که ۱۷/۵ میلیارد دلار در برنامه وجود